

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Virsti muzika, kuri vienija

Apie Lietuvos dvasią ir jos tęstinumą pasikalbėti su žinomu šalies aktoriumi, dainuojamosios poezijos kūrėju bei atlikėju Giedriumi Arbačiausku užsimaniau pamatęs jį jaunųjų bardų stovykloje įkvėptai bylojanti jauniems protams ir jaunoms širdims savuoju kailiu jau patikrintas tiesas, nebūtinai padėsiančias jaunuoliams tapti žymiais muzikantais, bet tikrai išmokysiančias gyventi sąmoningiau, giliau ir tikriau.

Rimvydas STANKEVIČIUS
„Respublikos“ žurnalistas

- Kaip ir aš, augote sovietiniais laikais, kai mokyklos programos bei vadovėliai daug ką nutylėdavo, juodus dalykus neretai pavadindavo baltais, meluodavo, sistemingai „plaudavo smegenis“ ir panašiai. Tad noriu paklausti, ar tikrų mokytojų pats augdamas sutikote?

- Taip, turėjau tokių mokytojų. Manau, kad tikrų mokytojų visada yra aplink kiekvieną iš mūsų, tik štai ne kiekvieną atpažįstame, ne iš kiekvieno mokomės. Viena tokių man buvo biologijos mokytoja Urbonavičienė, vėliau tapusi ir mano klasės auklėtoja. Jos dėka pažinau gamtą, išmokau ją mylėti. Be to, išmokau sistemingai rinkti informaciją, nuosekliai kuo nors domėtis. Kita tokia mokytoja buvo lituanistė Draugelienė, padėjusi man atrasti poezijos pasaulį, paraginusi dalyvauti skaitovų konkursuose. Iki ją sutikdamas buvau gana užduras vaikas, apie savuosius sceninius gabumus ir apskritai apie meną nė nesusimąstantis. Tėvai dirbo Trakų turistinėje bazėje, tad augau gana nuošalioje vietoje - Užutrakio dvare, žaliame ir jaukiame parke... Mano draugai ir šiandien juokauja, kad užaugęs esu ant Tiškevičiaus kapo, bet ne ant kapo, o nuostabios gamtos saujoje išties esu užaugęs.

Mokytojais gyvenime būna ne vien žmonės. Antai mano gyvenime vienu svarbiausių mokytojų buvo gamta, tiksliau, per ją atrandamas santykis su subtilesniais, amžiniais, galbūt net mistiniais pasauliais. Būtent gamta man įskiepijo ir patriotizmą. Lietuvą man lig šiolei labiausiai reiškia vaizdingi, Lietuvos didybę bylojantys pilkapiai, jos miškai ir ežerai, sietuose šokanti sidabrinė mėnulio šviesa, vėjas, šiaušiantis purlotas bangų keteras, nešienautas pievas... Tokios Tėvynės tiesiog neįmanoma nemylėti.

Visa tai, ką matai, ką sugeri į save per savo pojūčius, nuojautas, pasąmonę, visa tai, ko ilgą laiką nesuvoki, nemoki įvardyti, širdyje kaupiasi, jungiasi į didesnius, tvirtesnius darinius, kol galiausiai, įgavę pašėlusį energetinį krūvį, jie išsi-veržia - paverčia tave kūrėju.

- Šalia gamtos turbūt veikė ir istoriniai, nacionaliniai kontekstai? Juolab kad augote Trakuose, šalia pilies ir legendų apie šlovingus laikus?

- Taip, Trakų pilį nuo kryžiuočių gindavau kiekvieną savo vaikystės žiemą. Turėjau pats pasidaręs medi-

nį kardą, užšalusios pakrantės mel-dai vaidino priešo karius, aukštesnieji, turintys pūkuotas galveles, su-prantama, buvo riteriai... Iškirsdavau meldus švariai aplink visą pilį, nusi-varydavau nuo kojų, permirkdavau prakaitu, bet augau laimingas, nes jau tuomet kaudavausi už Lietuvą.

Svarbiausi dalykai anais, kaip ir visais, laikais, suprantama, buvo su-žinomi ne mokykloje, ir ne pamokose. Menu, kai kartą, grįžęs iš mokyklos, tėvui pasigyriau penketu, gautu už puikų istorijos žinojimą apie „laisvanorišką Lietuvos apsis-prendimą įsijungti į brolišką tarybi-nių tautų būrį“, vietoje pagyrimo sulaukiau skaudžios, pagiežingos jo šypsenos. Tėvas man papasakojo apie tikrąją „brolystę“ ir „laisvano-riškumą“, bet esminę pamoką gavau ne žodžiais - tėvo akys tąkart papasakojo man nepalyginti daugiau.

atradę savo gabumus žmonės ir yra jų neatradę. Vaikams stovykloje nuolatos kartoju, kad be išimties kiekvienas žmogus turi bent vieną išskirtinį gabumą - geba kažką da-ryti taip gerai, kaip niekas kitas pa-saulyje. Mokytojų užduotis, manau, ir yra tapti vedliais, padedančiais kiekvienam augančiam žmogui tą išskirtinį savo gabumą atrasti.

- Tą bendrą vardiklį ir sten-giatės suteikti jaunimui, dirbdamas su jais kūrybinio jaunimo stovyklose?

- Ne tik. Pirmiausia tokios stovyklos, nuoširdus vaikų ir vadovų bendravimas yra svarbus kaip itin šiais laikais stokojama tiesioginio ko-munikavimo praktika. Didelė ir vis auganti šios epochos problema - nykstantys bendruomeniniai ryšiai. Pastebite, kad vien kompiuteriais,

nybės daug ko išmoko, net jeigu ty-lima. Tai ir yra tiesioginis ryšys - žmonių gebėjimas be tarpininkų da-lytis jėga, šviesa ir meile. Nei feis-buke, nei esemesais to padaryti pa-prasčiausiai neįmanoma.

- O jums besirenkant poeti-nius tekstus savosioms dainoms pasitelkiamas pedagoginis mo-tyvas? Siekiate savo dainomis žmones auklėti, šviesti, skiepy-ti juose meilę Tėvynei, taurumą, kviesti gilesniam, dvasinges-niam gyvenimui?

- Nesakau, kad man nesvarbu, ar daina bus paveiki, ar patiks, ar pataikys į širdis klausytojams, bet kurdamas iš tikrųjų bandau įtikti ne tiek jiems, kiek sau. Poetinių tekstų dainai renkuosi tą, kuris ma-ne labiausiai suvirpina, kuris svar-bus, artimas man pačiam. Iš dainų

turi susijungti į nedalomą visumą. Tai turbūt ir yra mano, kaip kūrėjo, siekiamybė - kad daina virpintų, svaigintų, užburtų...

Jau studentas būdamas, bevie-šėdamas Užutrakyje pas mamą, kartą sėdėjau naktį prie laužo Gal-vės ežero pakrantėje, stebėjau nuo manęs ežeru tostantį, turistų pilną garlaivį ir klausiausi iš jo denio sklindančios trankios muzikos bei puotaujančiųjų klegesių... Ūmai be-klausydamas suvokiau, kad manasis dėmesys sutelktas ne ties tuo triukšmu, o ties rimties ir prasmės kupina tyła, kurioje tie garsai skam-ba. Tą akimirką mano sąmonė labai aiškiai atskyrė laikiną nuo amžino - tas tolstantis klegantis garlaivis man pasirodė kaip kvailai dūzgianti, vie-nadienė barškynė, besiirianti tuo, kas šventa ir amžina. Štai tada ir suvokiau, kad dauginti triukšmo sa-vosiomis šnekomis, savaisiais poel-giais ir savąja kūryba - nereikia, kad verčiau skambanti tiesiog įtaikyti į tą jau skambančią - ne mūsų sukur-tą ir ne mūsų pasibaigiančią - am-žinybės melodiją.

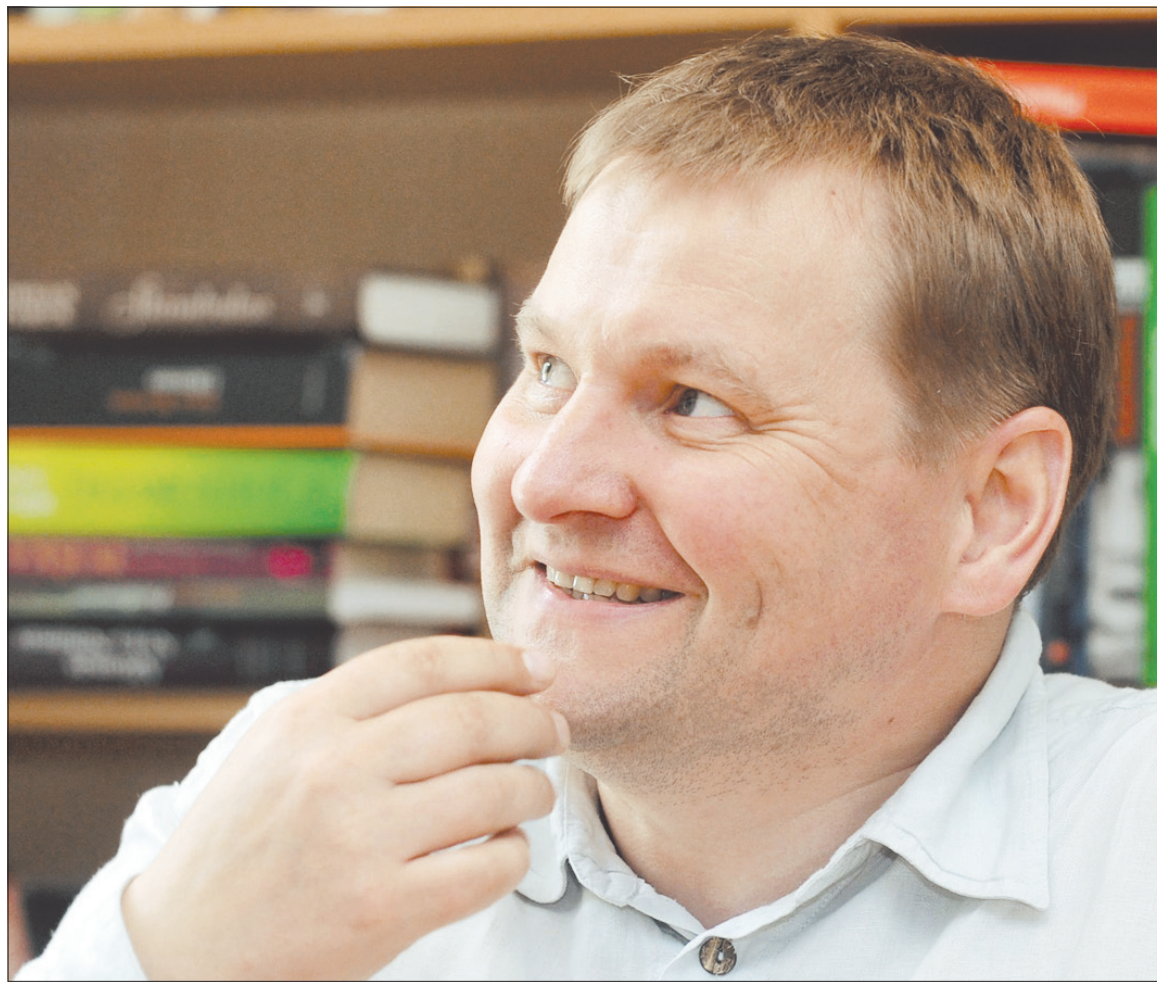
- Ką sakote muzikuojantiems jaunuoliams, apsisprendusiems kurti ir dainuoti, šiukštu, ne gim-tąja kalba, bet vien angliškai?

- Nepuolu jų kritikuoti ir spausti savųjų nuostatų atsisakyti. Manau, kad spaudimu dažniau pasiekama radikaliai priešingų rezultatų, nei tikimasi. Be to, protestas, maištas prieš tradiciją - natūralus visų laikų jaunimo bruožas. Be maišto prieš tradiciją nebūtų įmanomas joks progresas. Todėl sveikinu juos dėl paties noro maištauti, bet pasiūlau maišto pavyzdžiu „bitlus“, protestavusius kokybe, o ne poza. Padaryti geriau, nei buvo, - toks turėtų būti kiekvieno maišto tikslas. Na, o siekiant padary-ti geriau, protingiausia rinktis tas sa-viraiškos priemones, kurias geriau-siai perpratęs. Kokia kalba savąsias mintis žmogus įstengtų išreikšti tiks-liau, jei ne gimtąja?..

Tie jaunuoliai, kurie ne asmeni-nės sėkmės ar populiarumo formu-lės ieško, o išties savąja kūryba pa-sauliui nori kažką pasakyti, manau, anksčiau ar vėliau supras mano žo-džius, o kiti... Argi svarbu, kokia kal-ba banalybės yra dainuojamos?..

- O kas svarbu? Ką savo kaip kūrybingų vaikų stovyklos vado-vo ir bendravimo su jaunimu mi-sijoje pats laikote svarbiausiu?

- Manau, svarbiausia - jaunimui pasakyti, kad bičiulio, bendraminčio ir bendražygio pety - pats brangiausias turtas, kokį šiame pasaulyje tegalime įgyti. Sakau jiems: pažvelkite į publiką prieš gerą koncertą ir darsyk pažvelkite po jo. Prieš kon-certą pamatysite kompleksų su-kaustytus, drovius, viens kito ven-giančius, viens kitam svetimus žmo-nes. Po jo - bendrų patirčių ir emocijų vienijamą, už rankų darniai su-siėmusių, viens kitam gero linkinčių bičiulių būrį. Savąjį gyvenimą pa-versti ta vienijančia, stiprinančia muzika ir yra svarbiausioji kiekvie-no mūsų užduotis.

Stasio Žumbilo nuotr.

- Kaip manote, ko svarbaus augančioms kartoms nepasako dabartinės mokymo programos? Kokių pamokų ir kokių mokyto-jų labiausiai stokoja šių laikų moksleiviai?

- Nesimokiau šių dienų mokyk-loje, tad vargiai galiu analizuoti jos spragas ar pranašumus, tačiau tiek bendraudamas su savaisiais vaikais, tiek su jaunaisiais bardais pastebiu, kad besimokydami mokykloje la-biausiai jie stokoja jungčių tarp dė-sptomų disciplinų, tam tikro bendrojo vardiklio, įgytas žinias paverčiančio gyvenimiškąja išmintimi. Dabar ži-nių patikra dažniausiai atliekama testais, kurie reikalauja ne išmany-mo, o teisingo atsakymo, nė ne-paieškant toms žinioms tinkamos vietos jauno žmogaus sąmonėje, idant žinojimas moksleiviui išties duotų šį tą naudingo.

Mano giliu įsitikinimu - nėra la-biau ar mažiau gabių žmonių, yra

► Bičiulio, bendraminčio ir bendražygio pety - pats brangiausias turtas, kokį šiame pasaulyje tegalime įgyti

telefonais ir panašiomis technologi-jomis įpratę bendrauti žmonės jau nebemoka būti kartu, nesugeba skai-tyti kits kito kūno kalbos, emocijų, išreiškiamų veidu, žvilgsniu, drovisi gyvai kalbėtis? O baisiausia, kad bendruomeninių santykių ateinan-čios kartos jau net nustoja ilgėtis - jiems tarsi jau ir nebereikia. Kodėl tai baisu? Todėl, kad bendraudami technologijų pagalba mes dalinamės tik informacija, bet nesidaliname ši-luma, bendryste visuomenėje, tau-toje - didesnėse, nepalyginti tvares-nėse ir tauresnėse būties formose. Juk ne tik bendravimas - taip pat ir pats buvimas drauge yra vertingas. Esu giliai įsitikinęs, kad vien jau pats buvimas šalia mokytojo ar mokinio, šalia draugo ar įdomios, gilios asme-

rašymo aš negyvenu, neturiu tiks-lo kuo daugiau jų prirašyti, todėl kūryboje man svarbiausias yra tikrumas, nuoširdumas - kai daina atsiranda ne dėl kažki kokių racio-nalių priežasčių, o tik dėl to, kad negalėjo neatsirasti. Juk argi gali klajūnas tikėtis savuoju laužu su-šildyti kitus, jeigu pats neįstengia prie jo sušilti? Lygiai taip ir aš - pirmiausiai prie tų dainų šildausi pats, o pasirinktieji tekstai, jų te-matika - ne tik kitiems, bet ir man pačiam neretai padeda suprasti, kas iš tiesų man yra svarbu ir bran-gu: Lietuvos dvasia, autentiška jos kultūra, pati lietuvių kalba, joje glū-dinti jėga ir muzika, žmogus, jo vi-dinis pasaulis... Dainoje visi šie iš-vardyti dalykai kuo harmoningiau

Ignas Jonynas - Lietuvos istorijos disciplinos kūrėjas

Artėjant Lietuvos valstybės atkūrimo 100-osioms metinėms, turime prisiminti iškilus asmenis, palikusius ryškius pėdsakus Lietuvos istorijos puslapiuose. Vienas iš jų - prof. Ignas Jonynas (1884-1954), paskyręs savo gyvenimą Lietuvos istorijos XV-XVII a. tyrinėjimams. Ir visas savo sukauptas istorines žinias perteikęs Lietuvos universiteto (KVDU) ir Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto studentams, kurių dauguma pasirinko pedagogą kelią. Pasak prof. Vytauto Merkio, I.Jonynas savo darbais prisidėjo prie Lietuvos istorijos mokslo vystymosi ir brandos - jis prilygo ano meto Europos istoriografijai.

Istoriko I.Jonyno veikla glaudžiai susijusi su Lietuva. Gimė 1884 m. sausio 24 d. Alytaus rajone. Augo vienturtis sūnus šeimoje. Tad tėvai, pagal tuo metu vyravusią nuostatą, sūnų matė būsimu kunigu. Ignas mokėsi Marijampolės gimnazijoje. Baigęs mokslus ir atsisakęs stoti į Seinų kunigų seminariją, neteko tėvų paramos. Nenusiminė. Savarankiškai tvarkė savo gyvenimą. Ir štai 1904 m., netikėtai sužinojęs apie duodamą stipendiją studijoms Maskvoje (carinė Rusija skyrė stipendiją tik Marijampolės ir Suvalkų gimnazistams, kurių atestatai buvo lietuvių k. egzaminu įvertinami), išvyko į Rusiją. Įstojo į Maskvos universiteto Istorijos fakultetą.

Dar studijų metais I.Jonynas, gavęs iš dr. Jono Šliūpo (JAV) lėšų, išvyko į Prancūziją gilinti prancūzų kalbos žinių. Grenoblio universitetas I.Jonynui suteikė prancūzų kalbos mokytojo kvalifikaciją. 1911 m. Maskvoje, išlaikius papildomus istorijos egzaminus, buvo suteikta istorijos mokytojo kvalifikacija. Rusijoje dirbo mokytoju. Dėstė prancūzų, vokiečių kalbas, istoriją, sociologiją. Sukūrė šeimą. Vedė mokytoją Elena Ustinovą.

Atėjo lemtinga 1918 m. vasario 16-oji, Lietuvos valstybės atkūrimo diena. Naujoji Lietuvos vyriausybė kvietė inteligentus grįžti iš užsienio į Lietuvą. Kvietimo sulaukė ir diplomuotas istorikas, pedagogas I.Jonynas. Atvyko į Vilnių. Gavo tarnybą Švietimo liaudies komisariate, Vilniaus lietuvių mergaičių gimnazijoje (vėliau tapo šios gimnazijos direktoriumi). Vilnių okupavus lenkams, I.Jonynas išvyko į Kauną. Su žmona Elena ir trimis vaikais (dviem sūnumis ir dukra) gyveno Kaune iki pat mirties 1954 m.

I.Jonynui Kauno mieste prasidėjo naujas gyvenimo ir darbo etapas. Kaip gerą prancūzų kalbos žinovą, istoriką URM administracija pakvietė eiti diplomato pareigų. Neatsisakė. Nuo 1922 iki 1929 m. sėkmingai ėjo URM atsakingas pareigas: Tautų Sąjungos ir Lenkų departamento direktoriumi iki 1924 m. O per visą darbo laikotarpį - Teisių-administracijos, Politikos departamento direk-

► LU doc. Ignas Jonynas

toriumi. URM vyko intensyvus darbas. I.Jonynas dalyvavo TS Tarybos posėdžiuose Šveicarijoje, 1923 m. buvo Lietuvos delegacijos pirmininkas XI tarptautinėje Raudonojo Kryžiaus konferencijoje. Diplomatas I.Jonynas vėliau rašys, kad darbas URM jam patiko, bet dėl dažnėjančių nesutarimų su ministru prof. August-

tuvos aidas“, „Tiesa“, žurnalams „Trimitas“, „Židinys“ ir kt. Paminėtini darbai: „Lietuvos kunigaikštis Kęstutis“, „Jogaila - didysis Lietuvos kunigaikštis ir Lenkijos karalius“, „Reikšminga sukaktis: Ukrainos susijungimo su Rusija 300-osioms metinėms“, „Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius“ ir kt.

► I.Jonynas savo darbais prisidėjo prie Lietuvos istorijos mokslo vystymosi ir brandos - jis prilygo ano meto Europos istoriografijai

tinu Voldemaru teko atsakyti šių pareigų. Parašęs prašymą būti atleistas iš pareigų savo noru, 1929 m. sausio 1 d. URM paliko visam laikui.

Igyta diplomatinė patirtis, pažintys su užsienio šalių diplomatais, akademinė visuomenė buvo tikras lobis naujajame darbe - Lietuvos universiteto (KVDU) Humanitarinių mokslų fakultete, o nuo 1940 m. ir Vilniaus universiteto Lietuvos istorijos katedroje. Čia atsiskleidė I.Jonyno, kaip istoriko, erudicija, mokslininko veikla (studijavo senąją Lietuvos istoriografiją), puikus organizacinis darbas Lietuvos istorijos katedroje (užsienio profesorių istorikų kvietimas skaityti paskaitų), studentų istorikų rengimas pedagoginei veiklai (studentų istorikų būrelio veikla) ir kt. Dėstytojas studentams skaitė Rusijos, Lenkijos, Prancūzijos, Latvijos, Prūsijos istorijos kursus bei paskaitas ir seminarus iš Lietuvos istorijos iki XVII a.

I.Jonynas tęsė žurnalistinį darbą, kurį buvo pradėjęs 1905 m. Istorine tema straipsnius spausdino Lietuvos istorijos draugijos leidinyje „Praeitį“. Rašė straipsnius „Lietuviškai enciklopedijai“, dienraščiams „Lie-

draugijos veikloje. 1937 m. I Pabaltijo istorikų kongrese Rygoje skaitė pranešimą „Lietuvos gentys ligi XIV amžiaus“. Pranešime akcentavo, kad visos gentys, gyvenusios tarp Vyslos ir Nemuno, turėjo bendrą kilmę, tikybą, panašų gyvenimo būdą.

Pasak prof. V.Merkio, LU (KVDU) trūko kvalifikuotų dėstytojų, taip pat ir istorikų, jų beveik nebuvo. Lietuvos istorijos katedrai trūko literatūros, knygų istorine tema, archyvinių dokumentų. Tad šis istorikų kadro klausimo sprendimas, šaltinių paieška I.Jonynui buvo didelė našta ant pečių.

Kėlė klausimą: „Kas galės išugdyti aukšto lygio jaunąją istorikų kartą?“ Buvo rasta išeitis: nutarta kreiptis į savo buvusius Maskvos universiteto dėstytojus, Ukrainos universiteto Istorijos katedrą ir kt. I.Jonynas rašė laiškus profesoriams M.Libavskui, A.Andrejevui, M.Gruševskui, V.Lipskiui, S.Meleščenkai ir kt. Kolegoms laiškuose atvirai ir nuoširdžiai rašė, kad LU trūksta istorinių knygų, ypač iš Lietuvos istorijos, su dideliu vargu jų gauna iš Lenkijos ir Vokietijos. Istoriniai šaltiniai Lenkijoje sunkiai prieinami. Knygų reikalai Lietuvoje blogi. Iki karo Kaune nebuvo nė vieno gero knygyno. Viskas buvo sutelkta Vilniuje. Dabar Vilnius okupuotas lenkų ir bibliotekos neprieinamos. Prašė, ar negalėtų knygomis aprūpinti Ukrainos, Maskvos universitetai, bibliotekos. Pareikštas nuoširdus prašymas buvo išgirstas. Pagal I.Jonyno sudarytus knygų sąrašus buvo siunčiamos knygos į Kauną. Nemažai knygų teko pirkti. Taip po truputį pildėsi Lietuvos istorijos katedros biblioteka. Pildėsi ir I.Jonyno asmeninė biblioteka (1960 m. ji buvo padovanota Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekai).

Taip rūpimą istorikų kadro trūkumą išlygino kvietiniai dėstytojais iš užsienio. Ir čia I.Jonynui sekėsi. Laiške Ukrainos mokslų akademijos prezidentui prof. Michailui Gruševskui (1866-1934) rašo, kad LU lan-

kosi užsienio profesoriai. 1925 m. sulaukta 9 dėstytojų iš Suomijos aukštųjų mokyklų. Du semestrus vedė iš Vokietijos atvykę profesoriai. Kvietė į Kauną atvykti Ukrainos MA akademiką prof. M.Gruševskį. Išreiškė viltį, kad jo atvykimas prisidės prie Lietuvos ir Ukrainos draugystės ryšių stiprinimo, nes Lietuvoje jaučiama didelė simpatija ukrainiečiams. Kvietė į Kauną atvykti prof. M.Liubavskį iš Maskvos.

I.Jonynas palaikė glaudžius ryšius su Ukrainos mokslininkais. Kolegoms siuntė knygų. Lvovo universitetui dovanojo vadovėlių lietuvių kalba, dailininko A.Varno sudarytą albumą „Lietuvos kryžiai“ (I-II d.).

Lvovo tautiniam muziejui išsiuntė albumą „Lietuvių liaudies menas“. 1927 m. laiške rašo: „Ar nekeista, kad tokia talentinga tauta, turinti tokią gražią praeitį, amžinai turėtų būti svetimųjų valdoma, užuot pati savo likimą lėmusi?“

I.Jonynas 1940-1954 m. dirbo KVDU ir VU (nuo 1944 m.) Lietuvos istorijos ir Visuotinės istorijos katedros vedėju, skaitė Lietuvos ir SSRS istorijos kursus. Dirbo KU bibliotekos direktoriaus pavaduotoju. 1946 m. I.Jonynui suteiktas profesorius vardas. Profesorius iki pat mirties buvo aktyvus universiteto Mokslinės tarybos narys, pasireiškė kaip geras istorinių šaltinių žinovas. Jis rašė, kad „istorija be faktų - ne istorija, o istorinė pasaka. Svarbu nustatyti faktus ir juos interpretuoti.“ 1954 m. pradžioje prof. I.Jonynas spaudai rengė leidinį, skirtą Ukrainos istorijai, deja, jo išleisto ir neišvydo.

Staigi mirtis 1954 m. liepos 14 d. nutraukė profesoriaus gyvenimo giją. Į Petrašiūnų kapines lydėjo draugai, buvę mokiniai, kolegos. Akademikas prof. V.Merkys rašo, kad „visa jaunoji Lietuvos istorikų specialistų karta išėjo mokslą, vadovaujama prof. Igno Jonyno ir jį galima laikyti šios mokslo šakos disciplinos kūrėju Lietuvoje“.

Istorikė Joana Viga ČIPLYTĖ

► Igno Jonyno šeima. 1929 m.

RĖMĖJAI:

DRAGAI:

